

KARAMANLICA BODOS ŞAHİS ADI HAKKINDA

DİMİTRİ TEODORİDİS

Karamanlı¹ şahıs adları, genel olarak, birbirinden oldukça farklı iki ayrı antroponimi grupuna ithal edilebilir. Bu grupların birincisini, vaf-tiz adı olarak verilip verilmedikleri sorusu dahi başlı başına bir mesele olan Türk şahıs adları teşkil eder.² Bunlar son yıllarda kullanılmayıp varlıklarını, pek seyrek olsa bile, ancak soy adlarında muhafaza edebilmişlerdir. Buna mukabil, kullanış sahaları daha geniş olan Ortodoks Kilisesinin “azizler cetveli”nde yer alan Hıristiyan şahıs adları ikinci grupu meydana getirir. Bu adlar Karamanlı antroponimisinin ağırlık merkezini teşkil eder. Biz burada, ikinci gruba ait olan ve karamanlıcının en yaygın ve karakteristik şahıs adlarından biri olan *Bodos* ~ *Bodoz* üzerinde kısaca duracağız.

Karamanlılar eskiden beri *Bodos* adını *Prodromos*³ kelimesinin değişmiş bir şekli olarak düşünmekte ve kabul etmektedirler. Ses bilgisi bakımından izahı güç olan bu halk etimolojisi aslında birbirinden ayrı olan iki şahıs adının karışmasından ileri gelmiştir. *Bodos* adı, şahıs adı olarak kullanılmağa başlandıktan sonra menşei unutulmuş ve sonradan *Prodromos* adına bağlanarak onunla izah edilmeğe çalışılmıştır. Bu izahın başlıca sebebi, her iki adın, isim gününün aynı güne tesadüf etmesinde aranabilir. Böylece, *Bodos*, *Prodromos* adının resmî vesikalarda görülen “nam-i diğer”i olmuş ve bu kanaat tamamiyle köklemiştir.

Aslında *Bodos* şahıs adı yun. φῶς ‘ışık, ziya, nur’ kelimesinin genitivi olan φωτός’tan türemiştir.³ İncil’e göre, İsa vaftiz edilirken gök açılmış ve Ruhulkudüs güvercin şeklinde inerek İsa’nın üzerinde

¹ Karamanlılar hakkında bk. J. Eeckmann, *Anadolu Karamanlı ağızlarına ait araştırmalar. I. Phonetica*: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi VIII (1950), 165. s. v.dd.

² Bk. T. Gökbilgin, *XVI. asır başlarında Kayseri şehri ve livâsı*: Zeki Velidi Togan’a Armağan. İstanbul 1950—1955. 97. s., 18. not ve H. Ongan, *Şer’iye sicillerinde geçen türkçe kişi adları*: Türk Etnoğrafya Dergisi I (1956), 92—94.

³ Şahıs adı olarak da kullanılan *Prodromos* kelimesi İsa’yı vaftiz eden Yuhanna’nın lâkabıdır ve “önde giden” demektir.

durmuştur⁴. Dünyanın tabii ve manevî bir tenviri ile alâkalı bu olayın anılması Hristiyanlığın en büyük yortularından birinin meydana gelmesine sebep olmuştur. Halk arasında bu yortuya umumiyetle τὰ Φῶτα⁵ veya (ἑορτή) τοῦ φωτός 'nurun yortusu' adı verilmektedir. Sonuncu şekildeki Φωτός kelimesi, kelimenin manasını bilmeyen Karamanlılar çoğunluğu tarafından şahıs adı zannedilip kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, kelimenin, yunanca şahıs adlarının çoğunda olduğu gibi, -os ile bitmesi bu benimsenmede mühim bir rol oynamıştır.

Gerçekten de, Antalyalı rahip Serapheim tarafından türkçeye tercüme edilip 1782 de Venedik'te yayınlanan Psalterion'un⁶ 261—262. sahifelerini işgal eden *Vukufname. Ne tarza (böyle!) gerektir okunsun bütün senede Psaltirion* başlıklı öğütler kısmındaki *Hristos efendimizin mevlutliğinden, İannuariozun [Ocak] on dördüne dek, ol gün ki aziz fotosun eortisi [yortusu] teslim olur...* kaydı böyle bir yanlışın halk arasında tutunup yayıldığını göstermektedir. Daha sonra *f->b-* ve *-t->-d-* gibi değişmelerin sonunda yepyeni bir hüviyet kazanan Bodos, menşei itibariyle, münevver Karamanlılar tarafından yukarıda izah edildiği gibi Prodrornos'a bağlanmıştır.

Ancak, Bodos şahıs adı böyle bir yanlışın tek misali değildir. Aynı şekilde, yun. μάρτυς 'şehit' kelimesinin genitivi olan μάρτυρος'tan ermenice *Mardiros* şahıs adı türemiştir. Kasapakis'in misal olarak verdiği⁷ karamanlıca *Mamantos* adı ise bu gruba kısmen ithal edilebilir, zira *Mamantos*'un nominativi olan *Mamas* aslında da bir şahıs adıdır.⁸

³ Bildiğime göre ilk olarak bu fikri ortaya atan V. Kasapakis'tir. Onun *Bodos-Potos-Fotos* (Πασχαλινή Γιογή [Paskalya nefesi] yıllık dergisi [İstanbul 1957], 54—55) adlı yazısına bakınız. Maalesef A. Buturas'ın *Τὰ Νεοελληνικά κύρια ὀνόματα ιστορικῶς καὶ γλωσσικῶς ἐρμηνευόμενα* [Modern Yunan şahıs adlarını tarih ve dil yönünden izahları (Atina 1912) kitabını göremedim.

⁴ İncil. Mat. 3, 16; Mark. 1, 10; Luk. 3, 21.

⁵ Bu yortunun türkçesi A. M. Levidis'in Yunanca-türkçe sözlüğü'nde (İstanbul 1888) 'Saya' olarak gösterilmektedir. (273. s.).

⁶ Bu kitap için bk. S. Salaville-E. Dalleggio, *Karamanlidika. Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs. I 1584—1850*. Athènes 1958. No. 16, 63—65. s.; E. Legrand, *Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des grecs au dix-huitième siècle*, II. Paris 1928. No. 1088*, 395. s.; S. A. Hudaverdoglu-Theodotos, 'Η τούρκόφωνος ἑλληνική φιλολογία 1453—1924 [Türkçe Yunan edebiyatı 1453—1924]: ΕΕΒΣ VII (1930), No. 14, 306. s. Ayrıca kitabın dili için bk. J. Eckmann, *a. e.*,

⁷ V. Kasapakis, *a. e.*, 55.

⁸ Bk. A. Marava-Hacinikolau, 'Ο ἅγιος Μάμας [Aziz Mamas]. Atina 1953, 17. ve 61. s.